

УДК 332.13:338.32

Тимошенко М.М., к.е.н., доцент

Житомирський агротехнічний коледж

ФОРМУВАННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

В статті розкрито сутність та значення принципів сталого соціально-економічного розвитку сільських територій. Здійснено систематизацію та наведено класифікацію загальних принципів суспільного розвитку; принципів сталого розвитку та розвитку досліджуваних територій. Доведено необхідність розробки концептуальних засад та ефективного організаційного-економічного механізму реалізації державної та регіональних стратегій соціально-економічного розвитку сільських територій України.

Ключові слова: сільські території, сталий розвиток, принципи, концептуальні основи, соціально-економічний розвиток.

Timoshenko M.M.

FORMATION AND VALUE OF PRINCIPLES OF SUSTAINABLE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL TERRITORIES

The essence and significance of the principles of sustainable socio-economic development of rural territories are disclosed in the article. The systematization and classification of the general principles of social development is carried out; principles of sustainable development and development of the explored territories. The necessity of development of conceptual foundations and effective organizational-economic mechanism of realization of state and regional strategies of social and economic development of rural territories of Ukraine is proved.

Keywords: rural areas, sustainable development, principles, conceptual foundations, socio-economic development

Тимошенко Н.М.

ФОРМИРОВАНИЕ И ЗНАЧЕНИЕ ПРИНЦИПОВ УСТОЙЧИВОГО СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ

В статье раскрыта сущность и значение принципов устойчивого социально-экономического развития сельских территорий. Осуществлена систематизация и приведена классификация общих принципов общественного развития; принципов устойчивого развития и развития исследуемых территорий. Доказана необходимость разработки концептуальных принципов и эффективного организационно-экономического механизма реализации государственной и региональных стратегий социально-экономического развития сельских территорий Украины.

Ключевые слова: сельские территории, устойчивое развитие, принципы, концептуальные основы, социально-экономическое развитие.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Розвиток процесів глобалізації та зміни в структурі аграрного сектору України поставили питання стосовно необхідності концептуального переосмислення парадигми сільського розвитку. Головною ідеєю є оптимізація функціонування сільських територій як соціо-еколого-економічної системи, побудованої на засадах органічної єдності її складових. Для розробки дієвого організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку сільських територій необхідні цілісно взаємопов'язані, концептуально узгоджені знання про дію законів суспільства (соціально-економічні), природи (біологічні), техніки (технічні) та ін. Врахування цих законів дозволяє забезпечити функціонування та сталий розвиток сільських територій як єдиної природо-господарської системи, побудованої на засадах взаємозв'язку та взаємозалежності. Цього можна досягти, лише дотримуючись певних принципів. За цих обставин особливої актуальності набуває вивчення та систематизація принципів сталого сільського розвитку як основи концептуального забезпечення імплементації європейського досвіду розвитку сільської місцевості.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Теоретико-методологічне осмислення концепції сталого розвитку знайшло своє відображення в ряді робіт відомих вітчизняних вчених: Багрова М.В., Борщука Є.М., Буркинського Б.В., Вахович І.М., Галушкіної Т.П., Герасимчук З.В., Данилишина Б.М., Кравціва В.С., Масловської Л.Ц., Мельника Л.Г., Недіна І.В., Степанова В.М., Хлобистова Є.В., Шостак Л.Б. та ін. Дослідженню проблем соціально-економічного розвитку сільських територій, присвячені наукові праці О.М. Бородіної, О.Г. Булавки, В.Д. Заліска, В.К. Збарського, П.М. Макаренка, М.Й. Маліка, Л.І. Михайлової, Н.В. Морозюк, О.І. Павлова, І.В. Прокопи, П.Т. Саблука, В.В. Юрчишина та ін. За високої позитивної оцінки наукових досліджень із вказаної проблематики, окремі аспекти концептуальних основ забезпечення сталого соціально-економічного розвитку сільських територій залишаються дискусійними і потребують комплексного наукового вивчення, осмислення та поглиблення.

Цілі статті. Розкрити сутність, значення та здійснити класифікацію принципів сталого сільського розвитку задля розробки ефективного організаційно-економічного

механізму реалізації розроблених державної та регіональних стратегій соціально-економічного розвитку сільських територій України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Термін «*принцип*» (в перекладі з латинської мови означає основа, початок) є вихідним положенням, першоосновою будь-якого наукового дослідження, він виступає «як перше і найабстрактніше визначення ідеї як початкової форми систематизації знань» [8, с. 14]. Вчені Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» вважають, що запровадження основ сталого розвитку в Україні має ґрунтуватися на наступних принципах [7, с. 6]:

- *рівноправності* – охорона довкілля є рівноцінним пріоритетом розвитку (поряд з економічним та соціальним) і не може розглядатися окремо від нього;
- *відповідальності* – природні ресурси, які належать народові України і становлять матеріальну основу його існування незалежно від форм власності, є обмеженими і мають використовуватися з урахуванням потреб нинішнього і майбутніх поколінь;
- *справедливості* – гарантування державою справедливого розподілу благ для народу від використання природних ресурсів та забезпечення рівного доступу до них;
- *партнерства* – міжнародне співробітництво з іншими державами на партнерських умовах з метою збереження та відновлення світової екосистеми;
- *попередження* – превентивний підхід, що передбачає запобігання виникнення негативних екологічних наслідків від різноманітних видів господарської діяльності до їх реалізації та врахування можливих віддалених наслідків;
- *узгодженості* – скоординованість будь-якої антропогенної діяльності на території держави із загальними законами природи;
- *компенсації збитків* – відшкодування втрат, понесених населенням та довкіллям, спричинених господарською екологічно деструктивною діяльністю на території країни;
- *гласності* – відкритість і доступність екологічної інформації для всіх громадян держави;
- *демократичного управління* – широка участь українського народу в підготовці та прийнятті важливих екологічних рішень і проектів.

Проте, вище наведені принципи забезпечують лише екологічність сталого розвитку, не враховуючи організаційно-економічні, соціально-демографічні, культурно-освітні інші особливості розвитку сільських територій. Ще у 2013 р. Міністерством аграрної політики та продовольства України був розроблений проект Концепції розвитку сільських територій, який повинен був базуватись на принципах як сталості розвитку, так і регіонального зв'язку. Проте в самому документі вказується лише два принципи: субсидіювання і співфінансування, що зробило вказаний документ формалізованим та декларативним [6].

Для формування принципів розвитку сільських територій України важливим є дослідження й систематизація принципів державної регіональної політики. В Концепції державної регіональної політики, яка затверджена Указом Президента України у 2001 р. вказані наступні принципи [10]:

- конституційності;
- законності;
- унітарності;
- цілісності та комплексності;
- скоординованості;
- поєднання процесів централізації й децентралізації влади;

- гармонізації загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів;
- доступності та максимального наближення послуг, які надаються органами місцевої влади та органами місцевого самоврядування, до безпосередніх споживачів;
- поетапності та програмності;
- диференційованості надання державної підтримки відповідно до умов, критеріїв та строків, визначених законодавством;
- партнерства й відкритості;
- відповідальності та всебічності;
- стимулювання тісного співробітництва між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

У серпні 2014 р. постановою Кабінету Міністрів України була затверджена Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, основною метою якої є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України з метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, активізації економічної діяльності, підвищення рівня життя населення тощо. В ній зазначені оновлені основні принципи державної регіональної політики [3]:

- *конституційність та законність* – відповідність Конституції та законам України, міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

- *співробітництво* – узгодження цілей, пріоритетів, завдань, заходів і дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, забезпечення взаємодії між ними під час формування та реалізації державної регіональної політики;

- *паритетність* – забезпечення рівних можливостей доступу об'єктів державної регіональної політики до ресурсів державної фінансової підтримки регіонального розвитку;

- *відкритість* – прозорість, прогнозованість, передбачуваність, послідовність діяльності органів державної влади, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування під час формування та реалізації державної регіональної політики;

- *субсидіарність* – децентралізація владних повноважень, їх передача іншим органам на найнижчий рівень управління, які можуть їх реалізувати найбільш ефективно;

- *координація* – взаємозв'язок та узгодженість довгострокових стратегій, планів та програм розвитку на державному, регіональному та місцевому рівні;

- *єдність* – зменшення соціально-економічних диспропорцій між окремими регіонами, забезпечення просторової, політичної, економічної, соціальної, гуманітарної цілісності України;

- *історична спадкоємність* – врахування та збереження позитивного досвіду розвитку регіонів;

- *сталий розвиток* – забезпечення невиснажливого, ощадного та ефективного використання енергетичних, матеріальних, природних та інших ресурсів для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь.

Задля формування методологічних засад розробки організаційно-економічного механізму реалізації стратегії сталого розвитку сільських територій вище вказані принципи потребують уточнення, доповнення та систематизації. З цієї метою доцільно виділити п'ять основних груп принципів суспільного розвитку (рис. 1).

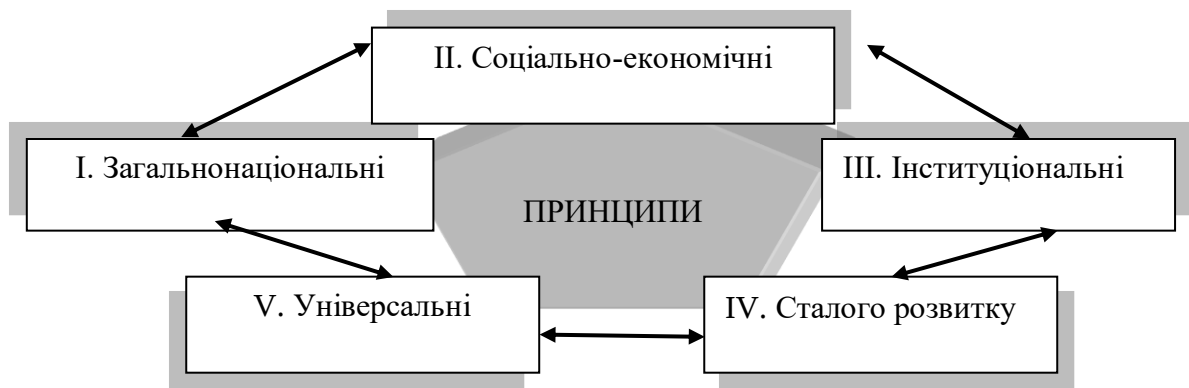

Рис. 1. Класифікація та взаємозв'язок між принципами суспільного розвитку

Джерело: складено на основі [5, с. 17-18] і власні дослідження автора.

До *першої групи* належать принципи, які підтверджують збереження й відтворення унітарності України як суверенної, незалежної, демократичної, соціально-правової та екологічно-безпечної держави: конституційності, законності, єдності, комплексності, цілісності, наступності та ін.). У *другій групі* будуть присутні принципи, що сприятимуть соціально-економічному розвитку територій України, в т.ч. сільських, відповідно до їхнього виробничо-ресурсного та соціально-економічного потенціалів. До цієї групи відносяться наступні принципи: відкритості, відповідальності, партнерства, всебічності, диверсифікації, соціалізації, стимулювання та ін. *Інституціональні принципи* відповідають за організацію та ефективне нормативно-правове забезпечення розвитку, державне регулювання, функціонування місцевого самоуправління та адміністрування. Вони включають такі принципи: децентралізації, автономності; субсидіарності, доступності, контрольованості, ієрархічності, прозорості розподілу влади та повноважень тощо. Основними *принципами сталого розвитку* є: повага і турбота до всіх живих співтовариств; поліпшення якості людського життя; збереження життєздатності і розмаїтості Землі; забезпечення сталого використання відновлюваних ресурсів; мінімізація виснаження невідновлюваних ресурсів, тобто *економічної доцільності, соціальної справедливості та екологічної безпеки*. Окрім вище зазначених, існують універсальні принципи, що одночасно належать до чотирьох груп: чесності; самоконтролю; відповідальності; доцільності; ефективності; професійності; раціональності; синергічності; адаптивності; спадковості тощо.

Мельник Л.Г. виділяє п'ять груп принципів організації суспільства для досягнення сталого розвитку: 1) організація в просторі (принцип «екологічної республіки»); 2) організація в часі (принцип «триєдності часів»); 3) забезпечення стійкості (принципи соціо-еколого-економічної стійкості); 4) постановка цілей; 5) мотивація [9, с. 462]. Тобто, автором через принципи запропоновано організаційно-економічний механізм досягнення сталого розвитку.

Нині розвиток сільських територій України здійснюється під впливом геополітичних та внутрішніх викликів зростання відкритості економіки, що вимагає змін у підходах до стратегічного розвитку агросфери та виокремлення соціо-еколого-економічних цілей державної аграрної політики. В Проекті Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 рр. стисло викладено принципи, якими слід керуватися під час реалізації запропонованої Стратегії і розроблених заходів. Виокремлені чотири керівні принципи є горизонтальними і застосовуються до всіх заходів, передбачених вітчизняною аграрною політикою [4]:

1. Верховенство права і майнові права – дотримання законодавства і відповідальність згідно з ним, що справедливо застосовується і виконується; повага та захист прав власності осіб/та груп щодо їхньої приватної власності;

2. Прозорість, відповідальність і прогнозованість – щодо окреслених коротко-, та середньострокових цілей та заходів; оцінки зрушень та постійного діалогу зі всіма зацікавленими сторонами;

3. Орієнтація на ринок і регулювання – прийняття рішень орієнтуючись на ринок; скорочення до необхідного мінімуму нормативно-правового регулювання;

4. Всеосяжність – широке залучення всіх зацікавлених сторін, рівне та не дискримінаційне ставлення до них; сталий розвиток.

Позитивним є те, що у вище вказаній Стратегії вітається сталий розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, не обмежуючи при цьому спроможність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби з урахуванням економічних, соціальних і екологічних аспектів. Наприклад: соціальна сталість є визначальним елементом у напрямку реформування «Підвищення якості життя та диверсифікація господарської діяльності у сільській місцевості»; екологічні міркування щодо сталого розвитку лежать в основі заходів за напрямком реформування «Вода, земля, пестициди, нітрати та мінімальні екологічні стандарти»; забезпечення економічного розвитку передбачає реалізація стратегічних пріоритетів щодо забезпечення продовольчої безпеки, оподаткування та розвитку агропродовольчих ланцюгів доданої вартості.

У сучасних умовах теоретичне дослідження процесу розвитку сільських територій трансформується у вивчення стратегічних моделей його комплексного соціального, екологічного та економічного розвитку, набуваючи при цьому нового якісного змісту. Тобто, сільські території ототожнюються з певною соціо-еколого-економічною системою, у якій соціальна підсистема спрямована на забезпечення всебічного розвитку особистості та належного рівня якості життя селян; екологічна – відтворення навколишнього середовища та проживання у сприятливих природних умовах; економічна – виробництво матеріальних благ і послуг, достатніх для забезпечення продовольчої, соціальної та екологічної безпеки сільського населення. З огляду на вище вказане, доцільним вбачається визначення принципів, на яких повинен базуватись сталий розвиток сільських територій, враховуючи комплексність і взаємоузгодженість функціонування його складових. До таких принципів, на нашу думку, варто віднести (рис. 2):

1) *цілісність*, яка означає, що економічна, екологічна та соціальна складові сільського розвитку зможуть існувати лише за рахунок існування цілого. Адже відомо, що первинність цілого – основний постулат розвитку суспільства як системного процесу, де вище вказані компоненти функціонують разом, досягаючи еволюційних змін та розвитку;

2) *ієрархічність* – тобто кожен складовий елемент, який формує сільські території як соціально-економічну систему може розглядатись як система (підсистема) більш широкої глобальної системи. Наприклад, розвиток об'єктів соціальної інфраструктури, які функціонують в окремій сільській територіальній громаді є підсистемою більш високого рівня – соціальної складової сільського розвитку адміністративного району, області. В свою чергу остання є підсистемою сталого розвитку сільських територій окремої природно-економічної зони, регіону чи України в цілому. А держава є підсистемою глобальної системи – світового економічного співтовариства.

3) *виокремленість*, яка означає, що узагальнена або інтегральна оцінка розвитку сільських територій у зв'язку з їх поліфункціональністю є досить складною процедурою. Це зумовлює виокремлення її окремих складових (економічної, фінансової, соціально-демографічної, природоохоронної, культурної, політичної тощо), які характеризуються певними особливостями й параметрами розвитку.

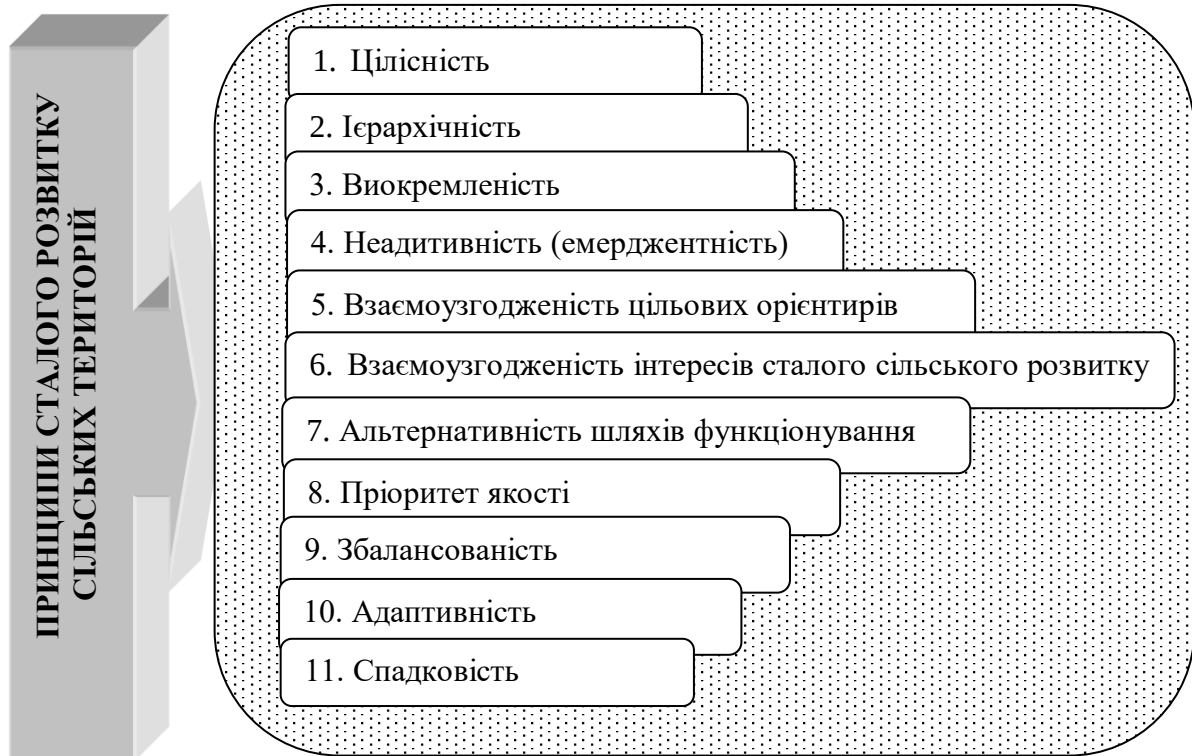

Рис. 2. Система принципів сталого розвитку сільських територій
Джерело: розроблено автором.

4) *неадитивність (емерджентність)* – принцип, який відповідає за розвиток сільських територій як багатфункціональної системи, а функціонування системи не може бути зведено до відокремленого функціонування окремих її компонентів. Сукупний розвиток взаємозв'язаних елементів системи породжує якісно нові функціональні властивості системи. Звідси випливає важливий висновок: система не зводиться до простої сукупності елементів; розділяючи систему на частини, досліджуючи кожен з них окремо, неможливо пізнати всі властивості системи в цілому [12].

5) *взаємоузгодженість цільових орієнтирів* сталого розвитку сільських територій, що вимагає побудови дерева цілей сільського розвитку як соціо-еколого-економічної системи. Саме «дерево цілей» як наочне графічне зображення підпорядкованості та взаємозв'язку визначених цілей, демонструє розподіл загальної (генеральної) мети розробленої стратегії або місії на стратегічні й операційні цілі, завдання та окремі дії (заходи). Технологічною основою побудови «дерева цілей» є методи дезагрегації й забезпечення необхідних умов. Перший метод найчастіше цілей використовується для формалізованих цілей. Для розробки ефективного організаційно-економічного механізму реалізації стратегії сталого розвитку сільських територій доцільно скористатись методом забезпечення необхідних умов, в якості яких виступають соціальні, економічні та екологічні складові.

6) *взаємоузгодженість інтересів сталого розвитку сільських територій з інтересами його індивідуумів*. Лише досягнувши необхідного об'єднання інтересів суб'єктів сільського розвитку: учасники виробничих відносин (агроформування та сільські домогосподарства); заготівельно-переробна сфера; працівники, зайняті соціальним обслуговуванням та наданням послуг; природоохоронний сектор; органи державної влади та місцевого самоврядування та ін. можливо вирішити нагальні соціо-еколого-економічні проблеми розвитку сільських територій.

7) *альтернативність шляхів функціонування і розвитку* сільських територій визначається як об'єктивними так і суб'єктивними чинниками. Прикладом дотримання даного принципу може слугувати диверсифікація аграрного підприємництва як урізноманітнення напрямів розвитку агробізнесу як у сфері сільського господарства, так і у позасільськогосподарській сфері, включаючи послуги і навіть нетрадиційні для аграрної сфери види діяльності, які можна організовувати та розвивати на сільських територіях.

8) *пріоритет якості*, тобто в сучасних умовах життєздатними є такі сільські території, які віддають перевагу: конкурентоспроможності виробленої сільськогосподарської продукції; якості товарів і послуг; якості життя; якості екосистем; якості виробничої, соціальної та ринкової інфраструктури тощо.

9) *збалансованість* – характеризує сталий розвиток сільських територій як комплекс дій, які спрямовані на досягнення збалансованого функціонування ключових складових: соціальної, економічної та екологічної. В наукових дослідженнях сільського розвитку часто замість терміну «сталий» використовують «збалансований», оскільки, кожна із вище вказаних трьох сфер виконує певні соціально-економічні та екологічні функції, забезпечує збереження традиційних знань у виробництві агропромислової продукції, обробіток та охорону сільськогосподарських земель у гармонічній взаємодії з живою природою. Так професор В. Барановський ставить питання про коректність перекладу терміну «*sustainable development*» як сталого розвитку. Він вважає точнішим у даному разі був би термін збалансований розвиток, тобто такий, що має збалансовану динамічну рівновагу між компонентами інтегрованої геосистеми «природа-суспільство». Збалансованість – це пропорційність; баланс – кількісне співвідношення між елементами системи, що визначає збереження її якісних характеристик. Близьке до збалансованості поняття гармонійності. Якщо розглядати взаємозв'язки між виробництвом і населенням, з одного боку, і природним середовищем – з іншого, то можна також використати вислів «гармонійний розвиток». Цей вислів походить від відомого постулату про необхідність жити в «гармонії з природою» [1, с. 24]. Таким чином сталий (або збалансований) розвиток сільських територій – це розвиток, що забезпечує певний тип рівноваги, тобто баланс між соціальною, економічною та природною його складовими.

10) *адаптивність* розвитку сільських територій передбачає адаптацію параметрів соціо-еколого-економічного сільського розвитку як системи до зміни параметрів зовнішнього середовища (екзогенних чинників), конкретних ситуацій тощо. Адже, як зазначалось вище, лише в стані рівноваги буде забезпечено ефективний економічний та соціальний розвиток села на основі раціонального використання й відтворення природних ресурсів.

11) *спадковість*, як один із важливих принципів соціально-економічного розвитку сільських територій характеризує закономірність передачі домінуючих ознак на окремих етапах (стадіях) свого розвитку від минулого покоління до нового. Так, наприклад, економічна криза 90-х років минулого століття, різкий спад сільськогосподарського виробництва, високі темпи інфляції, відсутність державної підтримки та недоступність короткострокових кредитів призвели до погіршення добробуту сільського населення, істотного зниження всіх його параметрів.

За умов європейського вибору значна кількість вище вказаних принципів теорії соціально-економічного розвитку сільських територій України потребує адаптації до відповідних принципів спільної аграрної політики (САП) ЄС. Варто зазначити, що основні з них були озвучені ще у Римській угоді від 1956 р. Зокрема це стосується таких принципів як: «вільна торгівля сільськогосподарськими товарами між країнами-учасниками ЄС; спільність переваг товарів, які вироблені в межах ЄС перед імпортованими; спільна фінансова відповідальність усіх держав-членів за ринкову, кредитну та цінову політику та ін.» [2, с.7]. Тому, для розробки організаційно-економічного механізму реалізації стратегії сталого розвитку сільських територій в

умовах децентралізації доцільним є використання принципу *адиторіалізму (концентрації)*, який означає, що фінансові ресурси, які надає ЄС окремим державам – членам чи суб'єктам територіального, регіонального розвитку, мають бути доповнені за рахунок місцевих джерел. Так, традиційно 50 % вартості того чи іншого проекту фінансує держава-член ЄС, а внесок депресивних регіонів становить мінімум 20 відсотків [11, с. 55; 13]. Європейський Союз ще у минулому столітті приділив належну увагу проблемам сільського розвитку – низка урядових постанов та проектів побудована на поєднанні розвитку аграрного виробництва та соціально-культурної складової, що є основними пріоритетами для забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Висновки. В процесі дослідження виявлено, що основна проблема розвитку сільських територій полягає у відсутності ефективного організаційного-економічного механізму втілення розроблених державної та регіональних стратегій розвитку, а також мотиваційних схем формування економічної ініціативи сільського населення окремих територіальних громад. Встановлено, що в сучасних умовах теоретичне дослідження процесу розвитку сільських територій трансформується у вивчення стратегічних моделей його комплексного соціального, екологічного та економічного розвитку, набуваючи при цьому нового якісного змісту. З огляду на вище вказане, обґрунтовано принципи, на яких повинен базуватись сталий розвиток сільських територій, враховуючи комплексність і взаємоузгодженість функціонування його складових: цілісність; ієрархічність; виокремленість; неадитивність (емерджентність); взаємоузгодженість цільових орієнтирів; взаємоузгодженість інтересів; альтернативність; пріоритет якості; збалансованість; адаптивність; спадковість тощо.

Вирішення подальших теоретичних і практичних завдань щодо побудови механізму реалізації стратегії розвитку сільських територій потребує обґрунтування різних поглядів, систематизації накопичених знань та інформації для побудови алгоритму та методичного інструментарію наукового пошуку щодо формування концепції соціально-економічного розвитку сільських територій на засадах сталості.

Список використаних джерел:

1. Барановський В.А. Стратегічні аспекти та пріоритети сталого (збалансованого, гармонійного) розвитку / В.А. Барановський // Територія. Сталий розвиток. – К., 2004. – № 2. – С. 24 – 31.
2. Вінська О.І. Особливості сучасного стану реалізації Спільної Аграрної Політики Європейського Союзу / О.І. Вінська // Економічний простір. – 2010. – № 40. – С. 5 – 19.
3. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
4. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки: Проект // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/system/files/Єдина%20комплексна%20стратегія%20розвитку%20сільського%20господарства%20та%20сільських%20територій%20на%202015-2020.pdf>.
5. Заліско В. Д. Сільські території України : стратегічні пріоритети розвитку в контексті зміцнення економічної безпеки : [монографія] / В. Д. Заліско ; Національний університет ДПС України. – Ірпінь : НУДПСУ, 2014. – 502 с.
6. Концепція розвитку сільських територій: Проект – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/10183>.
7. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України / [за наук. Ред. Акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика]; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 40 с.
8. Основи методології та організації наукових досліджень : навч. Посіб для студентів, курсантів, аспірантів та ад'ютантів / за ред. А.Є. Конверського. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
9. Основи стійкого розвитку: навч. Посібник / [за заг. Ред. Д.е.н., проф. Л.Г. Мельника] . – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 654 с.
10. Про Концепцію державної регіональної політики: указ Президента України від 25.05.2001 № 341-2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>.
11. Регіональна політика в країнах Європи: уроки для України / [С. Максименко, Є. Кіш, М. Лендел, І. Студенніков] ; за ред. С. Максименка. – К. : Логос, 2000. – 171 с.
12. Шарапов О. Д. Системний аналіз: навч. Посіб. / О.Д. Шарапов, В.Д. Дербенцев, Д.С. Семьонов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uchebnik-online.net/book/620-sistemnij-analiz-navchalnij-posibnik-sharapov-o-d-derbencev-v-d-semonov-d-ye/10-13-vlastivosti-sistem.html>.
13. European Commission. 2011. «Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)», COM (2011) 627 final/2. Brussels.143 p.

Рецензент д.е.н., професор Зіновчук В.В.

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

УДК 339.9:338.48

Гаврилюк О.В., д.е.н., професор

Київський національний лінгвістичний університет

**ВИКЛИКИ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ У КОНТЕКСТІ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО ПРОСТОРУ**

Досліджені новітні тенденції й наслідки глобальної урбанізації. Розкрито сутність феномену “гігаполіс” і нові можливості для життєдіяльності та туристичної індустрії, які створює функціонування інноваційної інфраструктури. Висвітлено стан інфраструктури в Україні і сформульовано рекомендації щодо її поліпшення.

Ключові слова: урбанізація, гігаполіс, інфраструктура, туристична індустрія, інновації.

Гаврилюк О.В.

**ВЫЗОВЫ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ИНДУСТРИИ В КОНТЕКСТЕ
ТРАНСФОРМАЦИИ ГЛОБАЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА**

Исследованы новейшие тенденции и последствия глобальной урбанизации. Раскрыты сущность феномена “гигаполис” и новые возможности для жизнедеятельности и развития туристической индустрии, которые создает функционирование инновационной инфраструктуры. Освещено состояние инфраструктуры в Украине и сформулированы рекомендации по ее улучшению.

Ключевые слова: урбанизация, гигаполис, инфраструктура, туристическая индустрия, инновации.

Havryliuk O.

**CHALLENGES OF TOURISTIC INDUSTRY IN THE
CONTEXT OF GLOBAL SPACE' TRANSFORMATION**

The latest trends and consequences of global urbanization are explored. The essence of the phenomenon “gigapolis” and new opportunities for life activity and development of the touristic industry that create the functioning of the innovative infrastructure are revealed. The state of the infrastructure in Ukraine was highlighted and recommendations for its improvement were formulated.

Key words: urbanization, gigapolis, infrastructure, tourist industry, innovations..

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Динаміка глобалізації актуалізує нові проблеми й завдання, що стосуються методів та інструментів забезпечення сталого розвитку. До глобальних трендів сьогодення належить укрупнення міст і міграція гігантських масштабів вкупі із бурхливим розвитком інноваційної інфраструктури з не менш масштабними наслідками: до середини століття абсолютна більшість жителів Землі буде сконцентрована у 500-600 містах з населенням у десятки й сотні мільйонів людей у кожному. Новий феномен аксіоматично зажадає вдосконалення логістики й управління туристичною індустрією.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. У зв'язку з недавнім виникненням і ще недостатнім з'ясуванням проблеми фундаментальні розробки щодо її вирішення відсутні. Існує ряд гіпотез подальшого перебігу подій, висунутих фахівцями, зокрема, К.Нордстремом (Швеція) [1], деякі